

ירושלים, מס' 51

בין שנת 1216 לשנת 1218

ומשם¹ נסעתי אל ירושלים, ונפתחו לי השמים, ואראה מראות אלהים, ויפגעו בי מלאכי אלהים, הם חסידי עליון, הבאים מארץ צרפת לשכון בציון. ובראשם הרב החסיד רבי יוסף בן הרב רבי ברוך,² יהי לאלהיו ברוך. ואחיו החכם רבי מאיר,³ בנר שכלו חשכים מאיר. ושם מן האשקלונים קהלה⁴ מעולה, ובראשם השר רבי סעדיה איש ימיני,⁵ והוא משכיל ונחמד, ושכלו לא ימד. ושם מן המערבים קהלה חשובה וטובה, ובראשם רבי אליה המערבי,⁶ הוא בעל חסדים, ומרבה צדקות למרודים, אבל יצאו עליו דבות גדולות ורבות, במעשים רעים ועבירות, ופעולות מכוערות, והאל יודע הנסתרות.⁷

מקור: תחכמוני, שער מו, עמ' 349–350.

ספרות: פראוור, היהודים במלכות ירושלים, עמ' 48; הנ"ל, תולדות היהודים, עמ' 69–75; קוק, עיונים ומחקרים, ב, עמ' 258–262; אורבך, בעלי התוספות, א, עמ' 318–320; גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, עמ' 298–299 ו-321; 326; A. Ashtor, Saladin and the Jews, HUCA, XXVII (1957), p. 326.

- 1 כלומר, ממצרים. על תאריך מסעו של המחבר ראה המדור "עליות לארץ-ישראל", תעודה בין שנת 1216 לשנת 1218.
- 2 מבעלי התוספות מן העיר Clisson. ראה: Gallia Judaica, pp. 595–596. על ר' יוסף בן ברוך ראה לעיל, מס' 42 ושם ספרות. וראה גם המדור "עליות לארץ-ישראל", תעודה משנת 1221. על יחסיו של אלחריזי עם האחים ר' יוסף ור' מאיר ועל התרגום של מורה נבוכים שהכין, לכאורה, בשבילם בירושלים ראה להלן, מס' 54.
- 3 ר' מאיר בן ברוך מקליסון, מבעלי התוספות הצרפתים בירושלים, תלמיד ר' שמשון משאנץ. עלה לארץ בשנת 1212 עם רבו ועם ר' יוסף אחיו, הנוכח לעיל, ליד הערה 2. ר' מאיר נזכר בספרות בעלי התוספות רק פעם אחת; ראה: אורבך, בעלי התוספות, א, עמ' 320. שני האחים, שהתיישבו תחילה בעכו, הגיעו, כפי הנראה, לירושלים לאחר מות רבם, שנפטר בעכו בשנת תתקע"ד/1214; ראה: תא-שמע, כרוניקה חדשה, עמ' 323. על-פי מסורת צרפתית נפטר ר' מאיר בשנת תתק"ף/1220; תא-שמע, שם והערה 20. לדברי אלחריזי במקאמה הערבית שלו נפטר ר' מאיר בדמשק (ראה להלן, מס' 53 והערה 4 שם; וראה בעניין זה עוד המדור "מקומות קדושים", הערך "גוש-חלבי", מס' 6 והערה 1 שם). בשתי המקאמות של אלחריזי העברית והערבית וכן בדברי אברהם הנגיד בן הרמב"ם (להלן, מס' 54) מתוארים ר' מאיר ואחיו כשני מנהיגי הקהילה הצרפתית בירושלים. מן המקאמה הערבית עולה, שר' מאיר עזב את ירושלים קודם מותו. הדעת נותנת, שהדבר קשור בשני חורבנותיה של העיר על-ידי השליט האיובי אלמלך אלמעט'ים עיסא במארכיוני 1219 ובינואר-פברואר 1220 להלן, הערך "צור", מס' 4, ליד הערה 5. מכל-מקום, אין לזהותו עם ר' מאיר מקליסון, שעל-פי הכרוניקה הנזכרת עלה לארץ-ישראל רק בשנת 1212, שמונה שנים אחרי מותו של הרמב"ם, ולא כדבריו של מאן, שם, עמ' 397. ראה: A. Marx, The Correspondence between the Rabbis of Southern France and Maimonides about Astrology, HUCA, III (1926), p. 327, n. 24; אורבך, בעלי התוספות, א, עמ' 319, הערה 3*.
- 4 התארגנותה של קהילה אשקלונית נפרדת בירושלים בתקופה האיובית היתה תוצאת הריסתה של אשקלון בידי צלאח אלדין בספטמבר 1191. מסתבר, שרבים מתושביה התיישבו בירושלים. על התיישבותם של יהודי אשקלון בירושלים ראה: פראוור, הצלבנים, עמ' 299–302; גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, עמ' 298–299. וראה להלן, מס' 53, שורה 4, שם נקראת הקהילה "קהילה ארצישראלית".
- 5 הוא ככל הנראה 'סעדיה הכהן הידוע כבן התימני נ"ע' שבית-הכנסת בירושלים הנוכח במכתב מאלכסנדריה משנת 1211 קרוי על שמו (ראה לעיל, מס' 36). באותו מכתב הוא מכונה גם בתואר 'החסידי', אך לא "ראיס". תואר זה ("הראיס התימני") מיוחס שם לאדם ששמו לא נזכר. גם במקאמה הערבית שלו מזכיר אלחריזי "ראיס" אחר של עדת הארצישראלים ("טאיפת אלשאמיה"; עדת האשקלונים כאן זהה בלא ספק לעדת הארצישראלים במקאמה), וראה להלן, מס' 53, הערה 7. באותו מכתב נזכר סעדיה, עם אדם נוסף, כאחראי כלפי קהילת אלכסנדריה על כספי התרומות המגיעים לירושלים. במכתב בענייני מסחר ששלח אליו אחיו (לעיל, מס' 47), הוא מכונה "שיחי", בצד אזכורם של שני "ראיסים", בכללם אחד "מפצלי", שהוא שמו של ה"ראיס", הנוכח במקאמה. ייתכן אמנם, שנפטר בין תאריך חיבורו של ה"תחכמוני" (אחרי שנת 1218) לתאריך חיבורה של המקאמה הערבית (אחרי שנת 1221). "כנסת בן-התימני" נזכרת גם לעיל, מס' 46. נראה שהיה זה בית-כנסת של עדת הארצישראלים בירושלים. על ר' סעדיה ראה עוד: גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, על-פי המפתח; הנ"ל, התימנים, עמ' 122–123.
- 6 כלומר, מן המערב, מן המגרב. ר' אליה הוא, כפי הנראה, ר' אליהו בן עקינן המערבי, ה"ראיס" הנוכח במס' 41 (וראה שם, הערה 3, רשימת אזכוריו).
- 7 ראה להלן, מס' 52 והערה שם; 53.

ירושלים, מס' 52

בין שנת 1216 לשנת 1218

ועשיתי על איש בירושלים, יצאו עליו דבות רעות:

הפקד על הר ציון אנוש טמא לראש

קדש ולו נגע אשר פשה בעור

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

יפער לכל עובר ושב עצמו. לזאת
כל יודעיו קראו שמו "ראש הפעור".¹

מקור: תחכמוני, שער נ, עמ' 417.

ספרות: פראוור, תולדות היהודים, עמ' 73.

1 הקטע לקוח מאוסף קטעים מחורזים פרי עטו של אלחריזי, שמסיבות שונות לא שולבו במקומם בתחכמוני וקובצו בשער החמישים של החיבור. הקטע עוסק בפרנס של קהילת ירושלים ש"יצאו עליו דבות רעות". ביטוי דומה מופיע בגוף החיבור על אליה המערבי, פרנס עדת המערביים בירושלים: "יצאו עליו דבות גדולות ורבות". הדיבות מתארות את מעשיו של הפרנס כ"מעשים רעים ועבירות ופעלות מכוערות"; ראה לעיל, מס' 51, ליד ציון הערה 7. רמז לסטיותיו של הפרנס מופיע גם במקאמות העבריות של אלחריזי: "כל סולד מסב את עיניו מראותו"; ראה להלן, מס' 53, ליד ציון הערה 6. קרוב להניח, שגם בקטע זה מתכוון אלחריזי לאליה בן עקנין המערבי. לעומת הלשון המעורפלת בגוף הספר, כאן מתאר אלחריזי בבירור את סטיותיו של האיש: הוא מואשם בסטייה מינית, בהומוסקסואליות. מנוסח הדברים כאן ניתן גם ללמוד, כי האיש "קדש", וכי הוא נגיע במחלת-מין ("נגע אשר פשה בעור"), אך ספק אם ניתן ללמוד ממקאמה זו יותר מאשר על עצם טענת הסטייה.

בין שנת 1216 לשנת 1218

ירושלים, מס' 53

--- תם רחלת מנהא אלי אל
דס וכאן פיהא חנינד תלת טואיף. מן
יפה אפרנגיה ואלתאניה מגרביה ואלתאלתה
שאמיה אמא אלטאיפה אלאפרנגיה
5 פיהא סאדו [...] עלמא
רייסהם אלסייד אל] [...]
יוסף בר ברוך [אלדי תופי]
פקלת פיה:
דמא] [...]
10 וכאן אכזה אלריס אלסיד, אלפאל ר' מאיר תופא קבלה בשהור פי מדינה דמשק
פקלת פיה:

ואמא אלטאיפה אלמגרביה כאן פיהם דוי פלאיל עמימה ונפוס חרה צמימה
ושים כרימה וכאן ראיסהא ר' אליה בן עקנין ופיה עלם ואדאב בעצה
15 מורות ובעצה מכתסב אלא אן פיה שמך פאחש יסלי ען רותה
כל ואחש וכאן רייס אלטאיפה אלשאמיה, מפלא אבן אלימני
דו פטנה דכיה וקריחה כאלזנד וריה.

מקור: כ"י ניו-יורק, ספריית בית-המדרש לרבנים, ENA 4025, f. 593r.

פורסם: "ירצהבי", מקאמה ערבית מעטו של אלחריזי, בקורת ופרשנות, טו (תש"ס), עמ' 18–19 ו-36–37.

תרגום

--- אחר-כך נסעתי ממנה¹ אל
ירושלים. היו בה אז שלוש קהילות.
קהילה פראנקית צרפתית והשנייה מגרבית והשלישית
ארצישראלית.² באשר לקהילה הפראנקית,

- 5 ראשיה היו [...] מלומדים
ראשם היה האדון ה[...]
יוסף בן ר' ברוך [אשר נפטר]
וחיברתי עליו
את בתי השיר הללו: [...] ³
- 10 וכבר נפטר אחיו, הראש והאדון הנכבד ר' מאיר, כמה חודשים לפניו בעיר דמשק. ⁴
ואמרתי עליו: ⁵

- אשר לעדה המגרבית, נמצאו בה בעלי מעלות מקיפות ונפשות בני-חורין טהורות
ומידות נדיבות. ראשם היה ר' אליה בן עקיב, ⁶ איש חכמה ומוסר. מקצתם
ירש מאבותיו, ומקצתם רכש לעצמו. אך יש בו גאוה מגונה, וכל סולד מסב את עיניו מראותו.
ראש הקהילה הארצישראלית היה מפצל בן אלימני, ⁷
פיקח ואיש תבונה חריפה ובעל כשרון כאבן-אש בוערת.
- ספרות:** ש"מ שטרן, "רבי יהודה אלחריזי בשבחו של הרמב"ם", הגות עברית באירופה, תל-אביב תשכ"ט, עמ' 31–103; "ר' רצהבי, "מקאמה ערבית מעטו של אלחריזי", בקורת ופרשנות, טו (תשמ), עמ' 14–5; S.M. Stern, An Unpublished Maqama by Al-Harizi, Papers of the Institute of Jewish Studies in London, I, London 1964, pp. 186–210
- 1 כלומר, מבלביס שבמצרים. הקטע שלפנינו לקוח מתוך מקאמה ערבית רחבת-ידיעה של אלחריזי, המקבילה במידה רבה לחיבורו העברי ס' תחמוני. החיבור שלפנינו, שנשתמר ברובו בכ"י אדלר, נתחבר אחרי ס' תחמוני, שכן האחים ר' יוסף ור' מאיר נזכרים כאן בברכת המתים, שלא כמו בס' תחמוני. ר' מאיר נפטר בשנת 1220, ולכן יש לאחר את החיבור לשנה זו. על מותו של ר' מאיר ראה עוד לעיל, מס' 51, הערה 3.
- 2 הקהילה הארצישראלית היא קהילת האשקלונים, הנזכרת בס' תחמוני (וראה לעיל, מס' 51, הערה 4).
- 3 לא הבאנו כאן את שירי-השבח.
- 4 ראה המדור "מקומות קדושים", הערך "גוש-חלב", מס' 6, הערה 1.
- 5 ראה לעיל, הערה 3.
- 6 ר' אליהו המגרב, הנזכר בס' תחמוני. והשווה לעיל מס' 51 והערה 6 שם; 52 והערה שם. וראה אזכורים נוספים שלו: מס' 41, הערה 3. שמו המלא נזכר רק כאן.
- 7 כלומר, התימני. לדעת רצהבי הוא ר' סעדיה "איש ימיני", הנזכר בס' תחמוני כראש קהל האשקלונים. אך נראה, כי המדובר בשני אנשים שכן לעיל, במס' 47, שהוא מכתב המופנה לסעדיה הכהן התימני, נזכר "אלרייס מפצל" (ראה שם, ליד ציון הערה 5).

בין שנת 1216 לשנת 1218

ירושלים, מס' 54

- ושמענו על הרב רבנו יוסף ז"ל ואחיו ר' מאיר ז"ל שכשהעתיק להם ר' יהודה חריזי בירושלם גם הוא מורה הנבוכים ללשון הקודש¹ הבינו בו ושמחו בעניינו וצוו שלא לגלותו לכל בני מדרשם אשר לא היו אצלם כדאי להבין אותו.²
- מקור:** מלחמות השם לר' אברהם בן הרמב"ם, עמ' נג; קובץ תשובות הרמב"ם, ג, דף טז, ע"ב.
- ספרות:** S.M. Stern, An Unpublished Maqama by Al-harizi, Papers of the Institute of Jewish Studies, I (1964), pp. 188–191; ש"מ שטרן, "רבי יהודה אלחריזי בשבחו של הרמב"ם", הגות עברית באירופה, תל-אביב תשכ"ט, עמ' 93–94; ריינר, עלייה לרגל, עמ' 66–67.

- 1 הקטע הוא חלק מתיאור רחב של היחס שגילו חכמי צרפת, ובעיקר חכמי צרפת מירושלים, למורה הנבוכים – בעיניו של אברהם בן הרמב"ם. הקטע מופיע רק בכ"י ואטיקאן נאופיטי II, שהועתק במאה ה"ד מעותק שהועתק במצרים בשנת 1235, עוד בחיי ר' אברהם הנגיד, כנראה בידי סופרו. ברור, שאין לקבל את דברי ר' אברהם, שהעתקת מורה הנבוכים בידי אלחריזי נעשתה בירושלים בשביל האחים מקליסון. במבוא לתרגומו אומר אלחריזי: "הייתה עלי יד רבותי, קצת אצילי פרובנצה וחכמיה להעתיק להם ספר מורה הנבוכים", ובתחמוני, שער נ, עמ' 402, הוא מציין, שתרגם את הספר בשביל אדם ששמו יוסף בספרד. יש מקום להניח, כי בידי ר' אברהם היו

ידיעות מספיקות על עצם השימוש שעשו חכמי צרפת בירושלים במורה נבוכים בתרגומו של אלחריזי, על דרך השימוש בו, ואולי אף על המפגש ביניהם בשנת 1217, בקירוב, ומכאן המסקנה, כי התרגום נעשה בשבילים. ייתכן, שאין כוונתו אלא לציין, כי בביקורו בירושלים מסר אלחריזי לידי חכמי צרפת שם עותק של תרגומו.

2 על-פי פשוטו יש לראות בכך יחס אמביוואלנטי למורה הנבוכים, יחס שיש בו עניין בעיקר בגלל הקשר לחכמים שעמדו בקשר ממשי עם ר' אברהם הנגיד, המעיד על כך בעצמו בהמשך דבריו. אמנם ייתכן, שיש לראות בדברים אלה התייחסות למורה נבוכים כאל ספר אזוטרי. בקובץ תשובות הרמב"ם שונה נוסח קטע זה בפרטים אחדים מן הנוסח שהובא כאן, נראה שכל השינויים הם תוספות מאוחרות: " ... שכשהעתיק ר' יהודה ו' אל חריזי ז"ל גם הוא ספר מורה הנבוכים ללשון הקודש הבינו בו ושמחו בענינו אע"פ שהיתה העתקתו משושבת ומקולקלת, וצו שלא לגלותו לכל בני מדרשם לאשר לא היו אצלם כדי להבין הסודות והרמזים שבו".

בין שנת 1212 לשנת 1219

ירושלים, מס' 55

--- למרנו ורבנו שמואל החכם והנבון¹

5 החסיד הירא את בוראו ---

---

7 --- נודיע

לאדוני קצת התשוקה אשר היא בלבי
ממנו ומרבתי החכמים הנבונים והישרים

10 והחסידיים והתמימים ---

---

13 וגם נודיע לאדוני כי באנו עד בית גברין.

יום ששי בבוקר. ונעשה השבת בעזרת שמ(רהו) צו(רו)²

15 ורציתי שנודיע לאדוני קצת מה שבלבי.

---

20 ובקשתי לבוא אצל מרנו ורבנו עטרת ראשנו

הרב המובהק רבנו מאיר שמ(רהו) צו(רו)³ בלילה נקח

הכתבים שכתבו ונודיעו על זה הענין

ונאמר לו זה הדבר עד שיעידו ע[דים]

בזה. היה העת צר ושעה דחוקה [...]

25 באו הגמלים ומיהרו אותנו [...]⁴

והיה בלבי כאש בוערת מפני [...]

לבוא אצלו ונקח הכתבים וננשק רגליו ו[רגלי]

האנשים אשר עמו [...]

ע"ב ונקש מהדרתו הקדושה שתשמ[יע] [...]

דבריו לפני הדרינו ואדירי[נו] [...]

הרב המובהק הפטיש החזק [...]⁵

---

10 ושלומד עם שלום כל הרבנים⁶ החכ[מים]

שמ(רם) צו(רם) ירבו, ושלום בנד הפר[נס] [...]⁷

עם כל ביתך יפרה. ותראה לבני[י]

נחמיה שמ(רהו) צו(רו)⁸ אלו המלות בלשון ערבי

---

27 ותסלם לי עלי כל מן פי אלדאר ועלי ר' כלב

שמ(רהו) צו(רו) ---

מיעון

אל מרנו ורבנו שמואל החכם והנבון שמ(רהו) צו(רו) מעבדו אליהו ברבי זכריה (נוחו) ע(דן).

מקור: TS, 13 J 7, f. 18

פורסם: ברסלבי, לחקר ארצנו, עמ' 98-99.

ספרות: ריינר, עלייה לרגל, עמ' 67.

תרגום

27 ודרוש בשמי בשלום כל מי שנמצא בחצר ובשלום ר' כלב⁹

שמ(רהו) צו(רו)

- 1 מכתב מן הדיין – ה"ראיס" – אליהו בן זכריה, הלא הוא אבו אלפרג' אבו זכרי האלכסנדרוני, "למורינו ורבינו שמואל", אולי אביו של "מרנא ורבנא יוסף בן מרנא ורבנא שמואל", הנוכח כפרנס בירושלים (להלן, מס' 57, וראה הערה מס' 4 שם). על הכותב ראה: מאן, היהודים במצרים, א, עמ' 266; גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, עמ' 322; הניל, חברה ים-תיכונית, ב, עמ' 515, מס' 29. המכתב נשלח מבית-גוברין לאחר שהכותב שבת בה בעת מסעו מירושלים למצרים. את ירושלים עזב, כפי הנראה, בבוקרו של יום השישי. מכתב נוסף שכתב ר' אליהו בעת המסע מירושלים למצרים, וגם בו הזכרת עיכוב שנתעכב הכותב עקב השבת, נשלח ממִטְלָב שבמערב סיני, על דרך השיירות (וראה להלן, מס' 56). דומה, כי שני המכתבים נכתבו באותו המסע, וכי המכתב השני נכתב בדיוק שבוע לאחר המכתב שלפניו. מהדיר המכתב מייחס אותו למאה הי"א, אך לנוכח התעודות הנוגעות לכותב המכתב, שיצאו לאור לאחר פרסומו של מכתב זה, ובעיקר לנוכח מכתבו השני של הכותב לירושלים ואזכור "הרבנים" במכתב, אין ספק, שיש לייחסו למאה הי"ג (וראה להלן, הערות 3-4).
- 2 הכוונה ליהודי תושב בית-גוברין ששמו לא נזכר. מן-הסתם היה ידוע היטב למקבל ולכותב כאחד. ייתכן, כי המדובר בבעל פונדק ליד הדרך מירושלים לעזה. וראה לעיל, הערך "בית-גוברין", מס' 2.
- 3 המדובר, כנראה, בר' מאיר בן ברוך מקליסון, שעלייתו, יחד עם אחיו ר' יוסף, נזכרת בדברי אלחריזי (לעיל, מס' 51; וראה הערה 3 שם) ובמקורות נוספים. מכל-מקום, ר' מאיר היה אחד "הרבנים" הנזכרים בהמשך המכתב (וראה להלן, הערה 6). ר' מאיר עלה ארצה בשנת 1212 ונפטר בה בשנת 1220, ומכאן תארוכה של תעודה זו.
- 4 ברסלבי הציע ללמוד ממשפט זה, כי המדובר בשעת-חירום בארץ-ישראל, ולכן הציע לייחסה למאה הי"א. ראה: ברסלבי, לחקר ארצנו, עמ' 92. ואולם, בתעודה שלפנינו נאמר רק, כי השיירה שנסע בה עמדה לצאת לדרך, ומנהיגיה – הגְמְלִים – האיצו בנוסעים.
- 5 הוא ר' מאיר הני"ל.
- 6 "הרבנים" היה כינוי שבו נהגו יהודי המזרח לכנות את עולי אשכנז וצרפת – "עליית שלוש מאות הרבנים" – במאה הי"ג (וראה לעיל, מס' 41 והערה 4 שם).
- 7 השלמת המהדיר: "הפר[ח]". השלמתנו מבוססת על הצעת הזיהוי המובאת בהערה 1 לעיל.
- 8 שמו של בן זה אינו נזכר במקורות אחרים, אך דומה, שהוא הבן שמזכיר ר' אליה במכתבו כתלמידו של ר' פרחיה, המלמד הירושלמי (ראה להלן, מס' 56, ליד ציון הערה 8). המדובר מן-הסתם בנער בגיל חינוך, שאביו שלחו לירושלים כדי ללמוד. ראוי לזכור, כי אחיו הגדול, אבו זכרי הרופא, שהיה בעת ההיא בירושלים (וראה שם).
- 9 ראה אזכור נוסף שלו, לעיל, מס' 36, ליד ציון הערה 4. בסדר הדורות לר' סעדיה בן מימון דנאן נזכר "ר' כלב תלמידו של הרמב"ם שהשיב על השגות ר' שמשון משאנץ"; ראה: חמדה גנוזה, קניגסברג תרט"ו, עמ' 30 (והשווה המדור "מקומות קדושים", הערך "חיפה", מס' 5, הערה 4).

בין שנת 1212 לשנת 1219

ירושלים, מס' 56

ע"א בשמך רחמנא

אעלם אלולד אלעזיו אלחכים אבו זכרי ופקה אללה תע
אנני וצלת אלי אלמטילב יום אלגמעה אכר אלנהאר בעד
אן תרכנא אלקאפלה וסרת מע אתנין אעראב ראפקתהם

---

9 --- ונסבת בעזרת שדי פיה פלמא אן

- 10 גאז חאמל הדה אלאחרף והו רסול אלסלטאן נצרה אללה תפצל
וקאל אכתב כתאבא נוצלה לך פאוציתה אן יסלמה לאחד
ממאלך אלמולי אלאגל אלכביר אלמופק נור אלדולה יוצלה לאבני
13 ממלוכהם פאנעם ואכד הדא אלכתאב אליכס ליטמאן קלובכס

ע"ב12 ותסלם עלי מולאנא אלסעידי אלמופק אלאמיר אלאגל נור אלדולה
ותערפה דעאי לה ולאולאדה ותקול לה אן נחן מן עאילתה

וסלם לי על(!) ר' פרחיה
ווציה באלצגיר
ומא יציע לה שי
ושלום
ולכלל הרבנים
שלום
ירבה

מיעון

טקסט בערבית

מקור: כ"י אוקספורד, בודליאנה, Heb. d 66, f. 57 (קטלוג נויבאואר, מס' 2878).

פורסם: גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, עמ' 327–331.

תרגום

- יידע-נא, בני היקר הרופא אבו זכרי¹, יצליחך האל יתעלה,
כי הגעתי אל אלמטילב² ביום שישי בסוף היום, לאחר
4 שנטשתי את השירה ונסעתי עם שני בדווים, ששכרתי אותם כמלווים.³

- 9 --- בעזרת שדי אשבות כאן. וכאשר
10 עבר כאן נושא שורות אלו, והוא שליח הסולטאן, יתן לו האל נצחון,
אמר בטובו: כתוב מכתב, ואני אעביר אותו בשבילך. הוריתיו, כי ימסור אותו לאחד
מעבדי האדון המפואר, הכביר המצליח נור אלדולה, כדי שהוא העבד ימסרנו לבני,
13 עבדם.⁴ השליח לקח בטובו מכתב זה אליכם למען ישקוט לבכם.

ע"ב12 ומסור דרישת שלום לאדוננו המאושר המצליח, האמיר המפואר נור אלדולה,⁵
והגד לו, שאני מתפלל לשלומם ולשלום ילדיו, ואמור לו, שאנחנו מבני משפחתו⁶

ותן שלום לר' פרחיה⁷
והזהר אותו, כי יטפל היטב בקטן
והוא לא יפסיד דבר.⁸
ושלום

ולכלל הרבנים שלומס ירבה.

מיעון

אל ירושלים האצילה, ישמרה ה' יתעלה, ימסרנו לרופא, רופא-העיניים אבו זכרי
בן בו אלפרג', הידוע כבן הראיס.

ספרות: S.D. Goitein, Parents and Children – A Geniza Study on the Medieval Jewish Family, Gratz College Annual of Jewish Studies, IV (1975), pp. 47-68.

- 1 קטעים ממכתב מאת הדיין ה"ראיס" אליהו בן זכריה, הלוא הוא אבו אלפרג' אבן זכרי האלכסנדרוני (וראה עליו לעיל, מס' 55 הערה 1). זהו מכתבו השני לירושלים הנשלח בדרכו מירושלים למצרים. המכתב נשלח אל בנו, אבו זכרי, שהיה רופא בירושלים (וראה עליו לעיל, מס' 28 והערה 1 שם). מתעודות שונות עולה, שבן זה, אשתו ושלוש בניו ישבו בירושלים. ייתכן, שגם אביו ה"ראיס" האלכסנדרוני ישב תקופה כלשהי שקשה לתארכה בארץ-ישראל, ואולי ממנה מוצאו. מכל-מקום, במצרים נחשבה המשפחה לארצישראלית, שכן אחד מבניה שילם את מסיו במשרד הסורי-הארצישראלי שבפסטאט. יהיה אשר יהיה, ההורים התגוררו במצרים סמוך לשנת 1196, וכל התעודות דלעיל (מס' 28–31 וראה גם לעיל, מס' 48) נשלחו אל אבי המשפחה מצרימה. תחילה כיהן אליהו בן זכריה כדיין במנית-ע'מר שבאיזור הדלתה, וכעבור זמן-מה נתמנה לדיין בפסטאט. המכתב תוארך בניגוד לדעת מפרסמו – הסבור, שנתחבר סמוך לשנת 1196 – על-סמך זיקתו לתעודה מס' 55 ואזכור "הרבנים" בחתימתו (וראה לעיל, מס' 41, הערה 4).
- 2 עיר-גבול במצרים, ליד דרך-השיירות לארץ-ישראל, כמאה מיל ממזרח לבלביס. על היהודים באלמטילב ראה: גויטיין, חברה יס-תיכונית, א, עמ' 278.
- 3 הכותב שכר את המלווים להמשך דרכו עד אשר ידביק את השיירה, שנאלץ לפרוש ממנה בגלל כניסת השבת. ידועים מקרים שבהם שילם נוסע יהודי סכום גדול למנהיגי השיירה כדי לחנות במקום בשבת. במקרה שלפנינו – סמוך לגבול מצרים ובעיר שהיו בה יהודים – היתה הוצאה גדולה מעין זו מיותרת.
- 4 כלומר, שליח הסולטאן, הנמצא בדרכו אל מושל ירושלים, ימסור את המכתב למשרת המושל, והלה ימסור את המכתב לבן הכותב.
- 5 מושל ירושלים בעת ההיא.
- 6 מליצה שפירושה "שאנו נתונים לטיפולו ולהשגחתו".
- 7 המלמד של הבן הקטן הנמצא בירושלים.
- 8 כלומר, יקבל שכר ראוי על עמלו.

בין שנת 1213 לשנת 1219

ירושלים, מס' 57

- למי כל חמדת ישראל, הלא מרנא ורבנא יחיאל הדיין.¹ לפניו יום
יום ידרושון, ותורתו יחפצון, לעשות ככתוב: יושר דברי אמת.
ול[כן] נדרשתי ללו שאל משאל לחלות פני אדוני בעד
התורה החקוקה בדת משה, לעמוד בדבר בכל לבבך ובכל
נפשך,² לבקש ממנו עד יתרצה לכתת³ פעמיו עיר הקודש
5 ירושלים, לעשות הישר והטוב וכל הכתוב למעלה באו[ר]ך]
ובנכון, הכל בידי מרנא ורבנא יוסף בן מר[נא] ורבנא[א] שמואל⁴
לא בררו. וגם שטר כתובת אחיו לקחו בידו, לבל יוכל
אותו האיש⁵ לגבות מנחלת אחיו יותר מכתובתו.
10 ולכן אל נא ימנע מהלוך אלינו, כי אז יצליח דרכיו
בקיימו מצות אלהיו, ואז ישכיל. וכתב ידי אדוני,
הבא אלינו בידי הזקן,⁶ בא אלינו עם חסדך,
אשר הפלאת עשות עמנו. עשינו ככל
מצותך אשר ציוי[תנו] ו[לא] שכחנו, ואת[ה]
15 כת[ב]ת[ש] נתרשל[נו] על תפוצת
אדונינו הנגיד חלילה שלא היה כמתו.⁸

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

וכבר שולח ביד איש עתי הבא אל אדוני, ועל הכל נודיע לאדוני
בכתב, כי לא יכולנו עתה.
ות[...] ממוני חנניה ברבי יהודה, יר(חמהו) א(לוהים) ס(לה).

מקור: TS, 10 K 14, f. 1

פורסם: מאן, היהודים במצרים, ב, עמ' 304.

- 1 מכתב מירושלים מאדם ששמו חנניה ברבי יהודה לר' יחיאל הדיין, הוא ר' יחיאל בן אליקים "מחלב", שהיה דיין בבית-הדין של ר' אברהם הנגיד בקאהיר. תעודות מתוארכות מפרי עטו שרדו מן השנים 1213–1233, ועל-פי מסגרת זו של זמן תוארך המכתב. אין ספק, שהמכתב לא נכתב אחרי מסירת העיר לצלבנים בשנת 1229, ודומה, שגם אין לאחרו להרס ירושלים בידי הסולטאן האיובי אלמלך אלמַעט'ים בשנת 1219. ראה: גויטיין, חברה ים-תיכונית, ב, נספח ד, מס' 30, עמ' 515; מאן, תוספת שנייה, עמ' 298. אין לזהות את נמען המכתב עם ר' יחיאל בן יצחק הצרפתי, כותב המכתבים המופיעים לעיל (מס' 39–40 ו-43), שכן על-פי המתואר כאן היה ר' יחיאל הנמען דיין בקאהיר, והוא נקרא לדון בירושלים. אין בידנו שום ידיעה על דיינותו של ר' יחיאל בן יצחק, בין בקאהיר ובין בירושלים. הזיקה בין הנמען לנגיד הנזכרת בשורה 16 מלמדת אף היא, שיש לזהות את הנמען עם ר' יחיאל בן אליקים, שהיה כאמור, דיין בבית-הדין של ר' אברהם הנגיד ותכופות חתם עמו על מעשי בית-דין. על ר' יחיאל בן אליקים ראה: מ"ע פרידמן, "מחלוקת לשם שמים – עיונים בפולמוס התפילה של ר' אברהם בן הרמב"ם ובני דורו", תעודה, י (תשנ"ו), עמ' 255 הערה 36; הני"ל, "תשובות ר' יחיאל בן אליקים המתירה את ה'רשות'", ספר קהילת היובל למשה גיל (בדפוס). וראה גם להלן, מס' 60א.
- 2 דברים ו: כט.
- 3 תוקן על-פי כתב-היד.
- 4 הוא השליח שהביא את המכתב שלפנינו וכן מיסמכים שונים הקשורים בדין הנדון כאן, ובכללם "שטר כתובת אחיו", כנראה אחיו של השליח (וראה לעיל, מס' 55, הערה 1).
- 5 הוא בעל הדין של אחי השליח, ששימש עילה לכתיבת המכתב.
- 6 המדובר במכתב קודם ששלח ר' יחיאל הדיין לקהילת ירושלים, ואין הוא קשור בנושא הנדון כאן (וראה להלן, הערה 8).
- 7 קריאת מאן: "ואס [...] כ[...] ת."
- 8 זו הצעת מאן. ואולי צריך להיות "כוונתי" או "כוונתנו", שכן במכתב שנשלח לירושלים הואשמו הנמענים שנתרשלו בקיום פניית הנגיד כנראה משלוח של דבר כלשהו לקאהיר.

שנת 1227

ירושלים, מס' 58

- ע"א בשמי רחמי אלממלוך אלא[...]
[...]
לא אכלא אלה מן מן [...] ה
אלמולי אלן [...]ן אלורע אלמופק [...] אלאמין
5 אלמחתרם אלמכרום אלתקה
אלשיך אלתקה הבה אלה אדאם
אללה מעאליה ואסעד איאמה וליאליה
[...] וסעאדה(?)
תנמו ותסתקר וינהי בעד כתררה אלשוק
10 אלי כדמ[תה] [...]
אללה תעי יסהל בגמ[ע] אל[ש]מל[
עלי אחסן קצוד?⁴ ואגמל [...] פאללה]
תעי עלי כל שי קדיר⁵ ויקים
מה שיכי ואהבאתים! אל הר קדשי
15 ושמחתים בבית תפלתי וכו' וכן יהי

- רצון ולא יסאל אלמולי מא תם עלי
מן מפארקתך ומפארקה סידנא ואצחאבנא
פאללה תיעי ילטף ברחמתה ויסת[גיב]
צאלח אלאד[עיה] פי אלמולי ופי [...]
20 אלשיך עמראן ופי אלאך אלשו"ב: אלא[גל]
אבו נצר פאשתהי מן תפצלך ואחסאנד
תכון תואצלני בכתבך ואכבארך פי
כל וקת לתנתעש קוטי בדלך ואשתהי
תקבל עני יד סיד[נא] ויד חננאל ואלשיך אלרצוי?
25 ואלשיך סלימאן אללוי ואלשיך אבו אלעז
ועלי גמיע אצחאבנא אלסלם ולעל
תתפלל תסלם לי עלי אזי אלדי פי
אלקאהרה ותערפה אן נחן בעאפיה פלא
יקטע כתבה ענא ואנא מקים בירושלם
30 פמהמא כאן לך חאגה ערפה ואלמו[לי]
אלאגל ר' אלעזר יסלם עליך והו שא[כר]

שוליים

- מן תפצל[ך]
ודאעי לך כתיר
עלי קדר מא ערפתה
ממא עמלתה מעה
5 מן אלכיר ואלדין
ואלמרוה פאנה
שאכר [...] כתיר
בחסב הדזה אל[...]
פאללה יזידך מן אלכיר
10 ויקדם לך מא
[...] כיר?

- ע"ב ושלומך יגדל ואל ידל
ולעל אלגואב במא אנת
פיה וכיף אצחאבנא ושלום
כיא שבט אתקליח' בירושלים [...]
5 ועלי אלשיך אבו אלכיר אלסלאם

מקור: TS, 16309.

תרגום

ע"א בשמ(ך) רחמ(נא)¹ העבד ה[...]

- [...]
לא יניחנו האל מה] [...]
האדון ה] [...] החסיד המצליח] [...] הנאמן
5 הנכבד המכובד המהימן
השיח' המהימ² הבת אללה³ יתמיד
האל את מעלת כבודו ויעשה את ימיו ולילותיו מאושרים
[...] ואושר
שיצמח ויתחזק, ויגיע אחרי רוב הגעגועים
10 אל שירונתו? את ...]
האל יתעלה) יקל את קיבוץ הפזורים
בדרך?⁴ הטובה ביותר וב] [...] הנאה ביותר, [והאל]
יתעלה כל יכול,⁵ והוא יקיים
מה שכ(תוב) והביאתים אל הר קדשי
15 ושמחתים בבית תפלת⁶ וכו', וכן יהי
רצון. אל תשאל, אדוני, מה עבר עלי
אחרי הפרידה ממך ומאדוננו⁷ ומחברינו.
והאל יתעלה יחון ברחמיו וייענה
לתפילות הכשרות על האדון ועל] [...]
20 השיח' עמראן ועל האח ה] [...]⁸ החשוב
אבו נצר.⁹ משתוקק אני שבחסדך ובטובך
תתמיד לשלוח אלי את מכתביך וידיעות עליך
בכל זמן כדי שעל ידי זה יתחזק כוחי. ומשתוקק אני
שתנשק בשמי את ידי אדוננו וידי חננאל¹⁰ (ידי השיח'
הרצוי
25 והשיח' סלימאן הלוי והשיח' אבואלעז
ועל כל חברינו שלום. ושמא
תמסור שלום בשמי לאחי אשר
בקאהיר ותודיעהו שאנו בריאים, ושלא
ימנע את מכתביו מאתנו. אני שוהה בירושלים.
30 וכל צורך שלא יהיה לך הודע לו. האדון
החשוב ר(בי) אלעזר דורש בשלומך ומודה

שוליים

- על חסדך,
ומתפלל למענך הרבה
כמידת מה שידוע לך
שעשית למענו,
5 כלומר הטובה והחסד
והנדיבות. הוא
מודה] [...] הרבה

על פי ה[...] הזאת.

האל יוסיף לך טובה

10 ויתן לך מה

[...] טוב?.

ע"ב ושלומך יגדל ואל ידל,

ולואי תכתוב תשובה על

מצבך ומצב חברינו, ושלו.

כ"א בשבט, איתקל"ח, בירושלים¹¹

5 ומסור שלום לשיחי אבו אלח'יר.

ספרות: גויטיין, חברה ים-תיכונית, ב, עמ' 85, הערה 91; הנ"ל, ר' חננאל בן שמואל, עמ' 385–386.

- 1 לפנינו מכתב מירושלים. לדעת גויטיין הכותב הוא [אבו] אלטאהר בן מחפוט', שמש בית-הכנסת של הירושלמים בפסטאט, שבידנו ידיעות אודותיו מן השנים 1186–1227. בבדיקת תצלום כתב-היד לא ניתן היה להבחין בשמו של אבו טאהר או בשמו של כותב אחר. על סמך העובדה שהכותב לא מוסיף ברכה על העיר, ולא מציין שבא "כדי לחזות בעיר הקודש" או לשם מצוות עלייה לרגל, מסיק גויטיין שהכותב סרח והוגלה "גלות של כבוד" לירושלים. אלא שלטענות אלו אין אחיזה במציאות ההיסטורית של התקופה, גם לא בנוסחאות הכתיבה שלה. גם אין בידנו כל ידיעה על עונש מעין זה בקהילה היהודית. אין אפוא להוציא את הדברים מידי פשוטם, והמדובר הוא אפוא בעולה או בעולה רגל לירושלים מחוגו של ר' אברהם הנגיד. ידיעה זו היא היחידה המדווחת על הגעת יהודים לירושלים לאחר הרס העיר בידי אלמלך אלמעטיס עיסא בשנים 1219–1220 (במכתב נזכר אדם נוסף הנמצא בירושלים בזמן כתיבת המכתב, ראה שורות 30–31), ואחת משתי הידיעות שבידנו על מציאותם של יהודים שם, וראה להלן, מסי' 59 והערה מסי' 1 שם. המכתב תורגם בידי פרופ' ח' בן-שמאי.
- 2 על תארים אלו, ראה לפי שעה שילת, אגרות הרמב"ם, א, קסט-קעא, ושם גם חומר נוסף על בני משפחת חותנו של הרמב"ם, המכונה בתעודות לעתים קרובות "אלשיך אלתיקה אלמין".
- 3 כלומר, נתנאל. הנמען הוא אישיות נכבדת בפסטאט, שנמנה עם חצרו של הנגיד בקאהיר, כמו הכותב עצמו (וראה להלן, הערות 7 ו-9).
- 4 לא ברור אם המלה הערבית כאן היא "קצוד", ומה הוראתה המדויקת. מכל מקום, נראה שאם זו המלה הכתובה כאן, הוראתה המילולית היא "כיוון", ומובן המשפט הוא כבתרגום.
- 5 נוסחה שכיחה למדי בתעודות בערבית-יהודית, ומקורה בקוראן, שבו היא מצויה עשרות פעמים, למשל: סורה ב: 20, 106.
- 6 ישעיהו נו: ז.
- 7 "אדוננו" = הנגיד. הכותב העולה לירושלים, השתייך ככל הנראה למעגל החברתי הקרוב לאברהם הנגיד בן הרמב"ם. ככלל, כל האנשים הנזכרים כאן בשמותיהם הם מחוגו הקרוב של הנגיד.
- 8 אולי יש לקרוא: "אלשאב", הצעיר, והשווה המקור הערבי לתרגום.
- 9 לא ברור אם אבו נצר הוא אחיו של הכותב או אחיו של עמרמן הנזכר לפניו. יש לציין, שאחד מאחי אשתו של הרמב"ם נקרא אבו נצר.
- 10 הוא חננאל בן שמואל מחותנו של הרמב"ם, ראה עליו, גויטיין (ספרות).
- 11 9 בפברואר 1227.

שנת 1229

ירושלים, מס' 59

נקול נחן אלשהוד [אלמכ]תומין בהדה
אלשהאדה אן למא כנא סכאן בירושלים
אלמכרובה בעונותנו! הרבים כאן ישועה
הבחור הלוי [בן שלמה הלוי]לוי נלָ כאן! < יטלע
5 ספר תורה לוי [בשבת]ות ובמועדים
ובחול במחצ'רנא מדה זמאניה ואנן
אלשהוד נעלם באנה לוי עלי תביין

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

- לנא מן כלאם אכתר אהל בלדה וכאן
יטלע ספר תורה בחצרתנא ובחצרה!> גירנא
10 מן גמאעה ישראל פלמא אלתמס מנא
הדה] אלשהאדה אתבתנאהא ליכון!>
בידה לזכו ולראיה פי אלעשר אלאול
מן שהר אייר שנת אֶתְקַמֵּ לַשְׁטָרוֹת בַּפְּסָטָט
מצרים רשות אדוננו גאוננו אברהם יהי שמו לעד
15 והכל שריר ובריר וקיים
מקור: TS, 8161.
פורסם: גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, עמ' 336–337.

תרגום

- אנחנו, העדים החתומים בעדות זו, אומרים:
כאשר היינו גרים בירושלים
החרבה בעוונותינו הרבים, היה ישועה
הבחור הלוי [בן שלמה ה]לוי נוחו) ע[דן] עולה
5 לספר תורה בתור לוי [בשבת]ות ובמועדים
ובחול בנוכחותנו במשך זמן רב, ואנחנו
העדים יודעים שהוא לוי, כפי שהתברר
לנו מדברי רוב אנשי מקומו,
והוא היה עולה לתורה בנוכחותנו ובנוכחות אנשים אחרים
10 מקהל ישראל. וכאשר ביקש מאתנו
העדות הזאת, כתבנו אותה, שתהא
בידו לזכות ולראיה בעשור הראשון
של חודש אייר ---¹

1 מן התעודה המובאת כאן שרדו כמה נוסחאות. מן הנוסח העברי שרדו שתי טיוטות (להלן, מס' 60), ואילו הנוסח הערבי שלפנינו הוא הסופי. הנוסח הערבי הוא מן העשור הראשון חודש אייר שנת אתק"ם לשטרות / בין 26 באפריל ל-5 במאי 1229. התעודה שלפנינו נכתבה אפוא כעשר שנים לאחר הריסת ירושלים וביצורה בידי הסולטאן האיובי אלמלך אלמעט'ים עיסא, לראשונה בפברואר 1219 ובשנית ביאנואר-פברואר 1220. מן-הסתם מכוונים לכך דברי העדים בנוסח הערבי "כאשר היינו גרים בירושלים החרבה", כלומר, גם בין שנת החורבן ובין שנת 1229, מועד מתן העדות, ישבו יהודים בירושלים. השטר שלפנינו נחתם בפססאט כחודש וחצי לאחר מסירת ירושלים לידי הצלבנים ב-17 במארס 1229 בעקבות הסכם יפו. יש אפוא לראות בנושא השטר ובעדים החתומים עליו תושבי ירושלים, שגורשו מן העיר בעקבות חידוש השלטון הצלבני. על חידוש האיסור על מגורי יהודים בעיר ראה גם להלן, מס' 62. עניינה של התעודה הוא אישור, שנושא התעודה הוא לוי על-פי דרך עלייתו לתורה בירושלים. גויטיין ראה בעדות זאת "קורטוב של קומיות". העילה לכתיבת העדות היתה, לדעתו, רצונו של ישועה לעלות לתורה במצרים, שכן כישראל או ככהן – ייחוסים נפוצים יחסית – לעולם לא היה עולה בידו לעלות לתורה. אלא שדומה, כי העדות שלפנינו נועדה למלא תפקיד אחר לחלוטין מזה שייחס לה גויטיין, וכי באה להעיד על ייחוסו הכשר של נושאה. שהרי עדות על היותו של אדם לוי מלמדת עליו שני דברים: אין הוא ממזר, ואין הוא חלל. מלבד זה מלמדת העדות, כי הוא פנוי, שכן נוסף על התואר "בחור" – שפירושו רווק – מעידים העדים, שנושא העדות לא עלה לתורה אלא כאשר לא היה שם לוי אחר, כלומר, הוא עלה כ"בחור", ולא כ"בעל-בית". בלי שטר מעין זה לא היו לפליטים סיכויים רבים לשאת נשים ממעמד ראוי להם. את התעודה שלפנינו יש לקשור לתקנה "שתקן רמב"ם משום תקנת בנות ישראל והם שלא נשיא אשה לנוכרי בכל ארץ מצרים עד שיביא ראייה שהוא בלתי נשוי, או ישבע בחומש על זה"; ראה: תשובות הרמב"ם, ב, סימן שמו, עמ' 624.

שנת 1229

ירושלים, מס' 60

אנחנו, העדים החתומים למטה, מעידים:
כשהינו! בירושלים,¹ ישקיף השם עלינו
בהמון רחמיו ויחדש בנינה בחיי ישראל אמן,
היה ישועה הלוי הבחור בר שלמה הלוי (נוחו) ע(דן)
5 עולה לספר תורה בשבת ובימים טובים
ובחול, ואנחנו מכירים אותו כי הוא היה
עולה לספר תורה בעת שלא היה לשם
לוי או אכסנאי לוי, וזאת העדות עדות
ברורה נכונה גמורה, עדות שאין
10 בה דופי. ובעת שביקשו ממנו עדותינו
חתמנו במה שאנחנו יודעים כדי שלא
יהיה זה ישועה הלוי מתבייש והמקום ב(עזרת) ה(שם)
יצילנו מעונש כל העדות ושלוש על ישראל.

מקור: TS, NS, J 66

פורסם: גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, עמ' 336.

1 ראה לעיל, מס' 59 והערה 1 שם.

שנת 1229

ירושלים, מס' 60א

ע"א אל קהילות הקדש הדרים בארץ מצרים יוצלו ויונצרו ומכל רעות ומגורות סביבותיהם יושמרו ---

---

--- וחאמל הזה אלכדמה

15 אלי גלאלהם שכך יוסמא אברהים בן חסן דכר אנה מן אהל אלקדס כאן גריב פקיר עאגז כל שי וטלב כתב כתאבא אלי קהלות הקדש ---

שוליים

כתב פי אל [...] מן חדש אב ק"מ לש[טרות] יהפוך אבלו לששון, ולשלוש רב שלום

ע"ב נודע לנו עני, האיש אברהם אלבגדאדי, שהוא חסר כל דבר, נודד ללחם והמרחס עליו שכו כפול מן השמים, יחיאל ברבי אליקים הצובי.

מקור: TS, Ar., 46253.

ספרות: גויטיין, חברה יס-תיכונית, ב, עמ' 509.

תרגום

אל קהילות הקדש הדרים בארץ מצרים יוצלו ויונצרו ומכל רעות ומגורות סביבותיהם

יושמרו ---

--- נושא מסמך זה

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

15 אל כבודם, איש ששמו אברהים בן חסן, והוא הזכיר שהוא מאנשי ירושלים, והוא זר, עני, חסר כל, וביקש שיכתבו עבורו מכתבי המלצה אל קהילות הקודש ---

שולים

נכתב ב] ... [אב שנת ק"מ, יהפוך אבלו לששון, ושלוש רב שלום.

ע"ב נודע לנו עני, זה האיש אברהם הבגדאדי, שהוא חסר כל דבר, נודד ללחם והמרחם עליו שכרו כפול מן השמים, יחיאל ברבי אליקים הצובי.¹

1 שורות אלו הן אישור של איגרת עניים שנמסרה בקאהיר לידי קבצן נודד ממוצא בגדאדי, ששהה ככל הנראה זמן מסויים בירושלים, ואשר נכתבו על ידי ר' יחיאל בן אליקים הדיין. ראה עליו, לעיל, מס' 57. וראה שם גם הפניה למאמרו של מ"ע פרידמן, המתקן את המקובל לגבי מוצאו. לא ברור מי כתב את גוף האיגרת. גויטיין, שהכיר תעודה זו, מזהה את הכותב עם שלמה בן הדיין אליה מפסטאט, אך לא ברור על מה סמך את קביעתו. הקבצן מעיד על עצמו שהיה ירושלמי בפרק זמן מסויים בחייו, ועל פי התאריך הנזכר באיגרת – חודש אב שנת ק"מ לשטרות, יולי-אוגוסט שנת 1229, יתכן שהיה מפליטי ירושלים שהגיעו לקאהיר בעקבות "הסכם יפו" וחזרת השלטון הצלבני לעיר במאוס אותה שנה, ואשר נזקקו לעזרת רשויות הצדקה של הקהילה. והשווה לעיל, מס' 59 והערה, שם. תעודה זו נמסרה למערכת על ידי פרופ' חגי בן שמאי, ועל כך יבורך.